

Nedomová, Zdeňka

[Jazykovědná rusistika na počátku nového tisíciletí]

Opera Slavica. 2003, vol. 13, iss. 2, pp. 61-63

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117875>

Access Date: 08. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

нально-экспрессивной окраской, употребляемые при обращении, прощании..., как часть фразеологизмов и т. д.

В конце сборника помещен алфавитный список фамилий лингвистов, цитируемых в отдельных статьях («Указатель имен», с. 123–124).

Настоящий первый номер сборника призван познакомить более широкий круг коллег-русистов с частичными итогами научно-исследовательской работы сотрудников лингвистического отделения кафедры русского языка и литературы философского факультета Университета им. Коменского в Братиславе.

Алеш Бранднер

Jazykovědná rusistika na počátku nového tisíciletí. Ústav slavistiky FF MU, Brno 2002, 234 s.

V listopadu roku 2001 si česká rusistika připomněla nedožitě 80. narozeniny profesora PhDr. Romana Mrázka, CSc. Ústav slavistiky FF MU, na kterém dlouhá desetiletí prof. Mrázek působil, uspořádal u příležitosti tohoto výročí mezinárodní konferenci *Jazykovědná rusistika na počátku nového tisíciletí*. Konference se zúčastnila řada rusistů z ČR i ze zahraničí.

Kromě kolegů pana profesora Mrázka se konference účastnili také jeho žáci, kteří si během studia ani neuvědomovali, že mají jedinečnou příležitost účastnit se originálních přednášek a seminárních cvičení Romana Antonoviče, jak byl pan profesor svými kolegy a námi studenty oslovován. Patřila jsem mezi ně, když jsem v letech 1982–1987 studovala ruštinu na filozofické fakultě v Brně. Hned při prvním setkání nás, studenty 1. ročníku, pan profesor doslova omráčil rozsahem svých odborných znalostí, šíří osobních zájmů a hlavně lidským přístupem ke studentům všech ročníků. Proto při volbě vedoucího diplomové práce a jejího tématu byla volba jasná – stala jsem se diplomantkou pana profesora Mrázka a s velkým potěšením jsem se proto zúčastnila této vědecké konference.

Všechna vystoupení účastníků konference byla publikována ve sborníku *Jazykovědná rusistika na počátku nového tisíciletí*. Stanislav Žaža ve svém příspěvku *Česká jazykovědná rusistika na přelomu tisíciletí* hodnotí výsledky badatelské, publikační a ediční činnosti českých rusistů v závěru 20. století a nastiňuje perspektivy dalšího rozvoje lingvistické rusistiky v českých zemích na prahu 21. století. Ján Svetlík (*K prošlomu i budúčemu sopolstaviteľného izu čenija ruskogo i slovackogo jazykov*) připomíná významné mezníky ve vývoji slovenské rusistiky od vzniku Slovanského semináře filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě až po žhavou současnost. "Inventarizaci" historiografie lingvistiky v 19. a 20. století podrobila Halyna Myronova v příspěvku *Jazyk v istorii lingvistiky 19–20 vv. i novyje podchody k jeho osmysleniju*.

Prezentaci dvou protichůdných názorů ruské sociolingvistiky na současný stav publicistického verbálního úzu (krize jazyka vs. jeho demokratizace) provedl Jiří Gaz-

da ve vystoupení *Současná jazyková situace a její odraz v jazyce hromadných sdělovacích prostředků*.

Michael Moser (*Iz istorii ruskogo jazyka: Russkij jazyk kak posrednik pri zaimstvovanii pol'skich leksi českých elementov v bolgarskij jazyk*) se zaměřil na dosud dostatečně neprobádanou problematiku existence polonizmů v bulharštině, jejichž prostředníkem byla právě ruština. Diachronnímu zkoumání ruštiny, ale v plánu morfologickém, se věnoval též **Vladimír Blažek** v referátu *K otázce variantnosti ve vývoji ruského jazyka*. **Aleš Brandner** (*K jednomu případu vývoje náslovného seskupení konsonantů v ruštině a češtině*) připomněl postoje profesora Romana Mrázka k užitečnosti historických exkurzů pro budoucí filology-rusisty, zejména v souvislosti s fakty, která lze vyložit jen na základě znalostí historické mluvnice; na četných příkladech dále ukázal eventuelní využití takových poznatků pro zkvalitnění výuky a upevnění teoretických znalostí posluchačů.

Široké slavistické zaměření profesora Romana Mrázka (s tématy paleoslovenistickými) inspirovalo **Evu Pallasovou** ke stati na téma *Modální povaha futura*, v němž ukazuje na vývoji gramatických forem slovanského futura genetické, sémantické a pragmatické spojení modalit s futurálností. Praslovanské problematice se též věnoval i **Vladimír Šaur** v referátu *Které názvy měsíců jsou již praslovanské?*

Ilona Janošková zaměřila pozornost na ruskou etymologii (*Tradice a perspektivy ruské etymologické lexikografie*) od 1. poloviny 19. století po její současný stav s dvěma základními tendencemi, jednak v podobě sblížení lingvistiky, etnografie a folkloristiky, jednak vznik regionální (dialektické) etymologie.

Díleším problémům v rámci synchronního přístupu v ruštině se věnovali **Galina Morozova**, jež analyzovala jeden problém akcentuace (*Nekotoryje nabljudenija nad kolebanijem u suščestvitel'nyh mužskogo roda*); **Helena Fládrová** si povšimla komunikativních funkcí tázacích vět (*K tázacím větám v ruském odborném stylu*); **Jana Rufeřová** v referátu *K jednomu příkladu hodnotících struktur v současné ruštině*; syntaktické funkce infinitivu zkoumala **Jana Skácelová** v příspěvku *K jedné nominativní funkci infinitivu v ruštině ve srovnání s češtinou*; ve vystoupení *Dovětek ke stati prof. Mrázka Deiktické "to" v češtině a ruštině* podrobila **Zdeňka Vychodilová** analýze anaforickou funkci neutrálního českého zájmenného lexému "to" a jeho ruských ekvivalentů. Díleším příspěvkem do problematiky teoretické gramatiky ruštiny je stať **Jindřicha Kesnera** *Morfologičeskije ograničeniija obratimosti aktivnyh konstrukcij s glagolami soveršennogo vida*.

Funkčně-sémantický princip při popisu jazykových jevů uplatnila **Zdeňka Nedomová** v článku *K funkcii kvantitativnoj informacii v tekstach delovogo charaktera*, tematicky tak autorka navázala na oblast častého zájmu prof. Mrázka (kvantitativní výrazy). Komunikativně-pragmatický princip aplikoval pro komplexnější výzkum funkce jazykových prostředků lexikálního pole zdvořilosti katovický rusista **Andrzej Charciarek** (*K voprosu o leksičeskom vyraženií věžlivosti v pol'skom i russkom jazykach*).

Svým příspěvkem s názvem *Mežjazykovaja omonimija kak leksikografi českaja problema (Soderžanije i principy postrojenija rusško-pol'skogo slovarja mežjazykovoj omonimii)* se **Krzystof Kusal** pokusil o zaplnění bílého místa v ruské a polské lexikografii. Renesance staroslovenizmů v ruštině v 90. letech 20. století v souvislosti s obrodou církve v ruské společnosti si povšimla **Milena Rykovská** (*Staroslavjanizmy*

v *sovremennom russkom literaturnom jazyke*). O dvojitým pojetí frekvence tzv. klíčových slov (v krátkých a dlouhých časových úsecích) v kontextu současného ruského tisku pojednala doktorandka **Věra Kozáková** (*Ključevyje slova v kontekste sovremennoj presy*). Aktivní slovtvorné procesy v současné ruštině, jež souvisí s tendencemi k jazykové úspornosti a kompresi jazykových prostředků, zaujaly **Blaženu Rudinovou** (*Processy univerbizacii v sovremennom russkom jazyke*).

Na otázky lingvokulturologie se zaměřil **Jozef Šipko** v úvahách o jazykovém svědectví současných politických, ekonomických a sociálních procesů v Rusku (*Fragmenty antropocentričeskoj kartiny prezidentov Rossii*).

Frazeologická teorie i praxe nezůstaly stranou zájmu badatelů: o pojmu minimální frazém hovořila **Milada Jankovičová** (*Minimalnye frazemy v ruštine a slovenčine*); **René Grenarová** srovnala význam jednoho typu ruských přirovnání s jejich českými ekvivalenty (*Ruské protějšky českých ustálených přirovnání se slovem „čert“*).

Uměleckou literaturu reflektovala vystoupení čtyř badatelek: **Galina Bínová** zkoumala dříve tabuizovanou oblast v ruském umění – lásku a erotiku v jejich "otevřeně" podobě (*K probleme jazyka ruskoj literaturním erotiki*); o různých variacích a doplňkových symbolicko-filozofických a mysticko-autorských zabarveních významu v básních Vladimíra Solovljoje referovala **Šimona Koryčánková** (*Variantnaja semantika slova „svet“ v mnogoplanovoj glubine konteksta stichotvorenij Vladimira Solovljoje*); srovnávací analýzu funkce deminutivní derivace v povídkách V. M. Šukšina provedla **Jiřina Svobodová** ve stati *K voprosu ispol'zovanija deminutivov v chudožestvennom proizvedenii*; **Zdeňka Trüsterová** se zamyslela nad běžně neužívaným termínem *ruskost* a jeho projevy v nejnovější ruské literatuře („*Ruskost*“ *povidek Viktorie Tokarevové*).

Příspěvky ve sborníku reprezentují široké spektrum zájmů českých, slovenských, polských a ukrajinských rusistů – od etymologie, paleoslavistiky, přes slovtvorbu, morfologii, syntax, frazeologii, literární vědu a další témata. Jednotlivé stati se vyznačují zkoumavým pohledem autorů na problematiku. Škálou témat je sborník vzorným reprezentantem vědeckého zájmu badatelů v oblasti rusistiky na prahu nového tisíciletí a také jej považujeme za důstojnou vzpomínku na osobu velkého rusisty a slavisty profesora Romana Mrázka a na významné slavistické pracoviště, kterým Ústav slavistiky FF MU v Brně bezesporu je.

Zdeňka Nedomová